

Beate Sommerfeld **Bilder trotz allem? – Medialität und Erinnerung in Herta Müllers Text-Bild-Collagen**

Adorno, Theodor W., *Minima Moralia. Reflexionen aus dem beschädigten Leben*, [in:] ders., *Gesammelte Schriften*, Bd. 4, hrsg. von Rolf Tiedemann, Frankfurt a. M. 2003.

Agamben Giorgio, *Homo sacer. Die Souveränität der Macht und das nackte Leben*, übers. von Hubert Thüring, Frankfurt a. M. 2002.

Apel Friedmar, *Wahrheit und Eigensinn. Herta Müllers Poetik der einen Welt*, [in:] Herta Müller. *Text + Kritik* 155, hrsg. von Heinz-Ludwig Arnold, München 2002, S. 39-48.

Belting Hans, *Bild-Anthropologie: Entwürfe für eine Bildwissenschaft*, München 2001.
<https://doi.org/10.30965/9783846752210>

Freud Sigmund, *Psychologie des Unbewussten*, [in:] ders., *Studienausgabe*, Bd. III. Frankfurt a. M. 1975.

Didi-Huberman Georges, *Was wir sehen, blickt uns an. Zur Metapsychologie des Bildes*, München 1999.

Didi-Huberman Georges, *Bilder trotz allem*, übers. von Peter Geimer, München 2007.
<https://doi.org/10.30965/9783846740200>

Groys Boris, *Unter Verdacht. Eine Phänomenologie der Medien*, München 2000.

Lacan Jacques, *Das Spiegelstadium als Bildner der Ich-Funktion, wie sie uns in der psychoanalytischen Erfahrung erscheint*, übers. von Peter Stehlin, [in:] ders. *Schriften I*, hrsg. von Norbert Haas, Hans-Joachim Metzger, Olten - Freiburg i. Breisgau 1973, S. 61-70.

Meurer Ulrich, *Ars combinatoria. Skizze zu einer Theorie ästhetischer Koppelungen*, [in:] *Comparative Arts. Universelle Ästhetik im Fokus der Vergleichenden Literaturwissenschaft*, hrsg. von Achim Hölter, Heidelberg 2011, S. 51-62.

Müller Herta, Eddy Beverley Driver, *Die Schule der Angst. Gespräch mit Herta Müller vom 14. April 1998*, "The German Quaterly", 1999, Nr. 72.4, S. 329-339. <https://doi.org/10.2307/408472>

Müller Herta, *Der Teufel sitzt im Spiegel. Wie Wahrnehmung sich erfindet*, Berlin 1991.

Müller Herta, *Der Wächter nimmt seinen Kamm*, Reinbek bei Hamburg 1993.

Müller Herta, *Die blassen Herren mit den Mokkatassen*, München 2005.

Müller Herta, *Ich habe die Sprache gegessen. Die Literatur-Nobelpreisträgerin Herta Müller über ihre zusammengeklebten Gedichte und über die Macht und das Versagen der Wörter*, "Der Spiegel" 2012, Nr. 35, S. 128-132.

Müller Herta, *Im Haarknoten wohnt eine Dame*, Reinbek bei Hamburg 2000.

Müller Herta, *Mein Vaterland war ein Apfelkern*, München 2014.

Müller Herta, *Mit dem Auge kann man keinen Stift halten*; <http://derstandard.at/1537469>, Zugang: 3.07.2015.

Müller Herta, *Reisende auf einem Bein*, Berlin 1989.

Müller Herta, Vater telefoniert mit den Fliegen, Frankfurt a. M. 2012.

Müller Philipp, Fluchtlinien der erfundenen Wahrnehmung. Strategien der Überwachung und minoritäre Schreibformen in Herta Müllers Roman "Heute wäre ich mir lieber nicht begegnet, [in:] Herta Müller. Text + Kritik 155, hrsg. von Heinz-Ludwig Arnold, München 2002, S. 49-58.

Prügel Roland, Im Zeichen der Stadt: Avantgarde in Rumänien 1920-1938, Köln - Weimar - Wien 2008.

Reck Hans Ulrich, Inszenierte Imagination. Zur Programmatik und Perspektiven einer historischen Anthropologie der Medien, [in:] Inszenierte Imagination. Beiträge zu einer historischen Anthropologie der Medien, hrsg. von Hans Ulrich Reck, Wolfgang Müller-Funk, Wien - New York 1996, S. 231-244.

Rieger Stefan, Schaltungen. Das Unbewusste der Menschen und der Medien, [in:] Die Adresse des Mediums, hrsg. von Stefan Andriopoulos, Gabriele Schabacher, Eckhard Schumacher, Köln 2001, S. 253-276.

Roloff Volker, Intermedialität und Medienanthropologie. Anmerkungen zu einem aktuellen Problem, [in:] Intermedialität. Analog/ Digital. Theorien - Methoden - Analysen, hrsg. von Joachim Paech, Jens Schröter, München 2008, S. 15-29. https://doi.org/10.30965/9783846743744_003

Rorty Richard, Kontingenz, Ironie und Solidarität, übers. von Christa Krüger, Frankfurt a. M. 1992.

Sommerfeld Beate, Die Angst zum Laufen bringen. Herta Müllers Text-Bild-Collagen und ihre polnischen Übersetzungen, "Studia Germanica Posnaniensia", 2014, Nr. 35, S. 84-103. <https://doi.org/10.14746/sgp.2014.35.06>

Wertheimer Jürgen, Im Papierhaus wohnt die Stellungnahme. Zu Herta Müllers Bild-Text-Collagen, [in:] Herta Müller. Text + Kritik 155, hrsg. von Heinz-Ludwig Arnold, München 2002, S. 80-84.

Heidi Stecker **Nebliches Feld, knietief im Morast. Zeitgenössische Kunststrategien zu Flucht und Vertreibung**

Brade Johanna, Bildende Kunst, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 41-51. https://doi.org/10.30965/9783657772667_005

Braun Karl, "Liberec ist noch immer auf der Suche nach seinem Gesicht und seiner Seele." Ein kritischer Blick auf mehrsprachige Foto- und Heimatbücher der Stadt Liberec 2001-2007, [in:] Zur Ikonographie des wehs: Erinnerungskultur von Heimatvertriebenen, hrsg. von Elisabeth Fendl, Freiburg i. Br. 2002, S. 239-251.

Breysach Barbara, Schauplatz und Gedächtnisraum Polen. Die Vernichtung der Juden in der deutschen und polnischen Literatur, Göttingen 2006.

Ebbrecht Tobias, Die große Zerstreuung: Heimat-TV im deutschen Geschichtsfernsehen. Einige kritische Anmerkungen zur Darstellung von "Flucht und Vertreibung" in deutschen und österreichischen Film- und Fernsehproduktionen, [in:] Vom Münchner Diktat zur Nachkriegsordnung. Geschichte und ihre Instrumentalisierung in der aktuellen deutschen Politik, hrsg. von Renate Hennecke, Cornelia Fiedler, Hamburg 2004.

Eisler Cornelia, Verwaltete Erinnerung - symbolische Politik. Die Heimatsammlungen der deutschen Flüchtlinge, Vertriebenen und Aussiedler, Berlin - München - Boston 2015.

Faehndrich Jutta, Die Kirche im Dorf. Bilderwelten im Vertriebenen-Heimatbuch, [in:] Zur Ikonographie des Heimwehs: Erinnerungskultur von Heimatvertriebenen, hrsg. von Elisabeth Fendl, Freiburg i. Br. 2002, S. 221-237.

Faehndrich Jutta, Eine endliche Geschichte: die Heimatbücher der deutschen Vertriebenen, Köln - Weimar - Wien 2011. <https://doi.org/10.7788/boehlau.9783412213534>

Fendl Elisabeth, In Szene gesetzt. Populäre Darstellungen von Flucht und Vertreibung, [in:] Zur Ästhetik des Verlusts. Bilder von Heimat, Flucht und Vertreibung, hrsg. von Elisabeth Fendl, Münster - New York - München - Berlin 2010, S. 45-70.

Fendl Elisabeth, Briefmarken, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 52-64. https://doi.org/10.30965/9783657772667_006

Fendl Elisabeth, Festzüge/Reenactment, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 116-125. https://doi.org/10.30965/9783657772667_011

Heike Lydia Grüß, Der getrübe Körper/The clouded body, Berlin - Ludwigsburg 2014.

Halicka Beate, Erinnerungsliteratur, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 89-99. https://doi.org/10.30965/9783657772667_009

Hampe Henrike, "Das schönste Sinnbild unserer Heimat sind die Trachten." Die Kleidung donauschwäbischer Flüchtlinge und Vertriebenen als Erinnerungsträger, [in:] Zur Ästhetik des Verlusts. Bilder von Heimat, Flucht und Vertreibung, hrsg. von Elisabeth Fendl, Münster - New York - München - Berlin 2010, S. 141-164.

Niven Bill, Film und Fernsehen in der DDR, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 140-152. https://doi.org/10.30965/9783657772667_013

Röger Maren, Film und Fernsehen in der Bundesrepublik, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 126-139. https://doi.org/10.30965/9783657772667_012

Röger Maren, Flucht, Vertreibung und Umsiedlung. Mediale Erinnerungen und Debatten in Deutschland und Polen seit 1989, Marburg 2011.

Röger Maren/Scholz Stephan, Fotografien, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 153-167. https://doi.org/10.30965/9783657772667_014

Scholz Stephan, Schmerzens-Mutter-Liebe. Das Motiv der Mutter im bundesdeutschen Bildgedächtnis zu Flucht und Vertreibung, [in:] Zur Ikonographie des Heimwehs: Erinnerungskultur von Heimatvertriebenen, hrsg. von Elisabeth Fendl, Freiburg i. Br. 2002, S. 165-191.

Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015.

Scholz Stephan, Vertriebenenendenkmäler. Topographie einer deutschen Erinnerungslandschaft, Paderborn 2015. <https://doi.org/10.30965/9783657772643>

Erinnerungen in Kultur und Kunst. Reflexionen über Krieg, Flucht und Vertreibung in Europa, hrsg. von Anne von Oswald, Andrea Schmelz, Tanja Lenuweit, Bielefeld 2009.

Völkering Tim, Flucht und Vertreibung im Museum. Zwei aktuelle Ausstellungen und ihre geschichtskulturellen Hintergründe im Vergleich, Münster 2008.

Völkering Tim, Die Musealisierung der Themen Flucht, Vertreibung und Integration, [in:] Zur Ästhetik des Verlusts. Bilder von Heimat, Flucht und Vertreibung, hrsg. von Elisabeth Fendl, Münster - New York - München - Berlin 2010, S. 71-124.

Völkering Tim, Sonder- und Wanderausstellungen, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 397-408.

https://doi.org/10.30965/9783657772667_034

Weger Tobias, Von Adlern, Elchen und Greifen. Die "verlorene Heimat" auf öffentlichen Denkmälern und in Straßennamen sowie auf privaten Grabstätten in Nordwestdeutschland, [in:] Zur Ästhetik des Verlusts. Bilder von Heimat, Flucht und Vertreibung, hrsg. von Fendl Elisabeth, Münster - New York - München - Berlin 2010, S. 193-220.

Weger Tobias, Plakate, [in:] Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung: ein Handbuch der Medien und Praktiken, hrsg. von Stephan Scholz, Maren Röger, Bill Niven, Paderborn 2015, S. 345-357.

https://doi.org/10.30965/9783657772667_030

Zens Rosemarie, The Sea Remembers. Landschaft und Geschichte, Heidelberg 2014.

Zur Ästhetik des Verlusts. Bilder von Heimat, Flucht und Vertreibung, hrsg. von Elisabeth Fendl, Münster - New York - München - Berlin 2010.

Zur Ikonographie des Heimwehs: Erinnerungskultur von Heimatvertriebenen, hrsg. von Elisabeth Fendl, Freiburg i. Br. 2002.

Dominika Wyrzykiewicz „Zapośredniczenie” i „spóźnienie” – O interdyscyplinarnych zmaganiach z pamięcią w twórczości Mirosława Bałki

Archeologia. Cień traumy Zagłady w sztuce Mirosława Bałki, „Midrasz” 26.07.2011, <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/archeologia-cien-traumyzaglady-w-sztuce-mirosława-balki/95scf>,
dostęp: 10.01.2016.

Assmann Aleida, Przestrzenie pamięci. Formy i przemiany pamięci kulturowej, [w:] Magdalena Saryusz-Wolska, Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, Kraków 2009.

Assmann Jan, Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen, München 1992. <https://doi.org/10.17104/9783406703409>

Assmann Jan, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, Warszawa 2008.

Assorodobraj-Kula Nina, „Żywa historia”: świadomość historyczna: symptomy i propozycje badawcze, „Studia Socjologiczne” 1963, nr 2(9).

Augustyn (święty), Wyznania, tłum. Zygmunt Kubiak, Warszawa 1982.

Bałka Mirosław, Bormaszyna z napędem nożnym, z Mirosławem Bałką rozmawia Rafał Jakubowicz, „Piktogram”, nr 07, s. 82–83.

Bałka Mirosław, Kamera to odkurzacz, rozmowa przeprowadzona przez Marka Wasilewskiego, [w:] Czy sztuka jest potrzebna i dlaczego?, red. Magdalena Godlewska, Galeria Arsenał, Białystok 2010, s. 172–178.

Bałka Mirosław, Nie ma już artystów ze Wschodu, rozmowa przeprowadzona przez Dorotę Jarecką, „Gazeta Wyborcza” 10–11.10.2009, s. 19.

Bauman Zygmunt, Konsumowanie życia, Kraków 2010.

Bauman Zygmunt, Kultura w płynnej nowoczesności, Warszawa 2011.

Bauman Zygmunt, Między chwilą a pięknem; O sztuce w rozpędzonym świecie, Łódź 2010.

Bauman Zygmunt, Nowoczesność i Zagłada, Kraków 2012.

Bauman Zygmunt, Śmierć i nieśmiertelność. O wielości strategii życia, Warszawa 1998.

Bauman Zygmunt, Kubicki Roman, Zeidler-Janiszewska Anna, Życie w kontekstach. Rozmowy o tym, co za nami i o tym, co przed nami, Warszawa 2009.

Bauman/Bałka, red. Katarzyna Bojarska, Narodowe Centrum Kultury 2013.

Czarnowski Stefan, Kultura, Warszawa 1956.

Fausser Markus, Einführung in die Kulturwissenschaft, Darmstadt 2011.

Goździewski Marek, Fragment, [w:] Mirosław Bałka, Fragment, Katalog wystawy, Warszawa 2011, s. 181–212.

Harvey David, The Condition of Postmodernity. An Enquiry into the Origins of Cultural Change, Oxford 1989.

Kazimierska Kaja, Współczesna pamięć komunikacyjna i kulturowa. Refleksja inspirowana koncepcją Jana Assmanna, [w:] Kultura jako pamięć. Posttradycyjne znaczenie przeszłości, red. Elżbieta Hałas, Kraków 2012.

Klein Essink Selma, Człowiek jako miara wszechrzeczy, [w:] Die Rampe, katalog wystawy, Łódź 1994, s. 48.

Korzeniewski Bartosz, Transformacja pamięci. Przewartościowania w pamięci przeszłości a wybrane aspekty funkcjonowania dyskursu publicznego o przeszłości w Polsce po roku 1989, Poznań 2010.

Krajewski Piotr, The all is everything: Wideoprzestrzenie Mirosława Bałki, [w:] Mirosław Bałka, Fragment. Katalog wystawy, Warszawa 2011.

Łukaszczonek Bartosz, Pamięć ukryta w słowach, obrazach i dźwiękach. Wrocławska wystawa Mirosława Bałki; www.obieg.pl, dostęp: 10.01.2016.

Mannheim Karl, Essays on Sociology of Knowledge, New York 1952.

Morris Frances, Mirosław Bałka – wprowadzenie do Fragmentu, [w:] Mirosław Bałka, Fragment. Katalog wystawy, Warszawa 2011.

Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. Magdalena Saryusz-Wolska, Kraków 2009.

Poetologie pamięci, red. Dariusz Śnieżko, Szczecin 2011.

Rybicka Elżbieta, Topografie historii. Pamięć zapisana w miejscach, [w:] Zapisywanie historii. Literaturoznawstwo i historiografia. Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej, red. Włodzimierz Bolecki, Jerzy Madejski, t. 90, Warszawa 2010, s. 98–106.

Sabor Agnieszka, Liturgia pamięci, „Tygodnik Powszechny”, nr 24, 15.06.2003.

Szacka Barbara, O pamięci społecznej, „ZNAK” 1995, nr 5, s. 68–76.

Szmelter Iwona, Arbeitsplatz – kod; Mirosław Bałka... miejsce, przestrzeń, materia i pamięć, [w:] Mirosław Bałka, Arbeitsplatz, Warszawa 2011.

Szpociński Andrzej, Formy przeszłości a komunikacja społeczna, [w:] Andrzej Szpociński, Piotr Kwiatkowski, Przeszłość jako przedmiot przekazu, Warszawa 2006.

Szpociński Andrzej, Miejsca pamięci (lieux de memoire), „Teksty Drugie” 2008, nr 4, s. 11–20.

Szpociński Andrzej, O współczesnej kulturze historycznej Polaków, [w:] Przemiany pamięci społecznej a teoria kultury, red. Bartosz Korzeniewski, Poznań 2007.

Szpociński Andrzej, Widowiska przeszłości. Pamięć jako wydarzenie, [w:] Kultura jako pamięć. Posttradycyjalne znaczenie przeszłości, red. Elżbieta Hałas, Kraków 2012.

Tarkowska Elżbieta, Pamięć w kulturze teraźniejszości, [w:] Kultura jako pamięć. Posttradycyjalne znaczenie przeszłości, red. Elżbieta Hałas, Kraków 2012.

Young Michael, The Metronomic Society. Natural Rhythmus and Human Timetables, Cambridge 1988.

Zapisywanie historii. Literaturoznawstwo i historiografia, [w:] Z dziejów form artystycznych w literaturze polskiej, red. Włodzimierz Bolecki, Jerzy Madejski, t. 90, Warszawa 2010.

Anna Damińska-Wójcik Niemiecka trylogia filmowa Christopa Schlingensiefela: pamięć w czasie rzeczywistym

Althen Michael, Das deutsche Kettensägemassaker, Gemischte Gefühle auf Althen Michael, Klotzen statt Kleckern, „Süddeutsche Zeitung” 19.04.1993.

Aurch Rolf, Der Trümmerfilm eines Egomannen, „Hamburger Rundschau” 17.08.1989

Christoph Schlingensiefel: sztuka bez granic, red. Tara Forrest, Anna Scheer, Kraków, 2011.

Droste Wiglaf, Bilder gut – alles gut, „der Freitag”, nr 8, 19.02.1993.

Jelinek Elfriede, komentarz dla Austria Presse Agentur, 22.08.2010.

<http://orf.at/stories/2010239/2010243/>, dostęp: 6.03.2016.

Jelinek Elfriede, Schlingensiefel, <http://a-e-m-gmbh.com/wessely/fschlings.htm>, dostęp: 6.03.2016.

Kilb Andreas, Böse Onkels, „Die Zeit” 11.12.1992.

Kuhlbrodt Dietrich, Potrait Christoph Schlingensief, EPD-Film 1989, www.schlingensief.com, dostęp: 25.01.2016.

Lemke Udo, Die Krone der Schöpfung: der Mensch – das Schwein, „Sächsische Zeitung“ 1993, dodatki wydawcy na płycie DVD: Schlingensief, Christoph, Das deutsche Kettensägenmassaker, DVD: Filmgalerie 451, Niemcy 1990.

Richter Udo, Bei diesem Kino-Film wird Ihnen schlecht, „Bild“ 13.12.1990.

Schödel Helmut, Würstel aus Krauts, „Die Zeit“ 13.12.1990.

Seidl Claudius, Vom Menschen und Metzgern, „Der Spiegel“ 3.12.1990.

Sonntag Susan, Fascinating Fascism, Under the Sign of Saturn, New York 1980, s. 73–105.

Thelen Christa, Darf's noch ein Tabubruch sein, „Tageszeitung“ 19.08.1989.

Umatham Sandra, Teatr autorefleksji, [w:] Christoph Schlingensief: sztuka bez granic, red. Tara Forrest, Anna Scheer, Kraków 2011, s. 81–100.

Vander Lugt Kristin, Obsceniczny rozrachunek. Historia i pamięć w Deutschlandtrilogie, [w:] Christoph Schlingensief: sztuka bez granic, red. Tara Forrest, Anna Scheer, Kraków 2011, s. 59–80.

Filmografia

Schlingensief Christoph, Das deutsche Kettensägenmassaker, DVD: Filmgalerie 451, Niemcy 1990.

Schlingensief Christoph, 100 Jahre Adolf Hitler – Die letzten Stunden im Führerbunker, DVD: Filmgalerie 451, Niemcy 1989.

Schlingensief Christoph, Terror 2000: Intensivstation Deutschland, DVD: Filmgalerie 451, Niemcy 1992.

Schleich Frieder, Christoph Schlingensief und seine Filme, Niemcy 2004.

Ewa Szczęsna Reprezentacje pamięci w narracji cyfrowej

Baudrillard Jean, Przed końcem. Rozmawia Philippe Petit, tłum. Renata Lis, Warszawa 2001.

Bourdieu Pierre, Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego, tłum. Andrzej Zawadzki, Kraków 2001.

Buczyńska-Garewicz Hanna, Metafizyczne rozważania o czasie. Idea czasu w filozofii i literaturze, Kraków 2003.

Doloughan Fiona J., Contemporary Narrative. Textual Production, Multimodality and Multiliteracies, London – New York 2011.

Gibb Susan, Czarne jagody, tłum. Mariusz Pisarski;
http://www.ha.art.pl/hiperteksty/czarne_jagody/czarne_jagody.html, dostęp: 31.01.2016.

Heidegger Martin, Bycie i czas, tłum. Bogdan Baran, Warszawa 1994.

Kalaga Wojciech, Pamięć, interpretacja, tożsamość, „Teksty Drugie” 2012, nr 1–2.

Kendall Robert, Fight; http://collection.eliterature.org/1/works/kendall_faith.html, dostęp: 31.01.2016.

Łotman Jurij, Uniwersum umyśłu. Semiotyczna teoria kultury, tłum. Bogusław Żyłko, Gdańsk 2008.

Moulthrop Stuart, Hegiroskop, tłum. Mariusz Pisarski; <http://techsty.art.pl/HGS/> dostęp: 31.01.2016.

Ricoeur Paul, Pamięć, historia, zapomnienie, tłum. Janusz Margański, Kraków 2007.

Turner Mark, The Literary Mind: The Origins of Thought and Language, Oxford University Press 1998.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195126679.003.0008>

Twożywo, Marsz według Brunona Jasieńskiego, <http://www.twozywo.art.pl/twzw.php?4d1d>, dostęp: 31.01.2016.

Waber Dan, Strings; http://collection.eliterature.org/1/works/waber_strings.html, dostęp: 31.01.2016.

Iwona Burkacka **Niemiec płakał, jak sprzedawał. Niemcy i kultura niemiecka w polskich memach internetowych**

Bartmiński Jerzy, Jak zmienia się stereotyp Niemca w Polsce?, „Przegląd Humanistyczny” 1994, nr 5, s. 81–104.

Bartmiński Jerzy, O językowym obrazie świata Polaków końca XX wieku, [w:] Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju, red. Stanisław Dubisz, Stanisław Bartmiński, Warszawa 2001.

Bartmiński Jerzy, Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne, Lublin 2007.

Bartmiński Jerzy, Zmiany stereotypu Niemca w Polsce. Profile i ich historyczno-kulturowe uwarunkowania, [w:] Profilowanie w języku i w tekście, red. Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski, Lublin 1998, s. 225–235.

Bartmiński Jerzy, Panasiuk Jolanta, Stereotypy językowe, [w:] Współczesny język polski, red. Jerzy Bartmiński, Lublin 2001, s. 371–395.

Biedrzyński Mariusz, Genetyka kultury, Warszawa 1998.

Blackmore Susan, Maszyna memowa, tłum. Robert Radomski, Poznań 2002.

Burkacka Iwona, Creativity and intertextuality in communication of the first decades of the 21st century (case: Internet memes), [w:] Sociálne posolstvo Jána Pavla II. Pre dnešný svet. „1989 a 25 rokov po...”. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 23.–24. Apríla 2015 v Poprade, red. Anton Lisník, Katarína Greňová, Marián Ambrozy, Ružomberk 2015, s. 196–205.

Burkacka Iwona, Intertekstualność współczesnej komunikacji. Memy a teksty kultury, „Poznańskie Studia Językoznawcze” t. 32. Kultura komunikacji językowej 4. Kultura komunikacji w językach słowiańskich – co nas łączy, co różni, co dziwi, red. Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska, Krzysztof Skibski, Poznań 2016, s. 75–91.

Burkamp Gisela, Znasz li ten kraj...?, [w:] Nachbarn – Sąsiedzi. Polska w oczach karykaturzystów niemieckich. Niemcy w oczach karykaturzystów polskich, Warszawa 2001, s. 11–13.

Dawkins Richard, Samolubny gen, tłum. Marek Skoneczny, Warszawa 1996.

Fiske John, Zrozumieć kulturę popularną, tłum. Katarzyna Sawicka, Kraków 2010.

Grzegorz Renata, Pojęcie językowego obrazu świata i sposoby jego rekonstrukcji, [w:] tejsze, Wprowadzenie do semantyki językoznawczej, Warszawa 2010, s. 188–196.

Gumkowska Anna, Nowe zjawiska genologiczno-komunikacyjne w sieci (na przykładzie blogów i memów), doktorat Wydział Polonistyki UW 2015.

Iedema Rick, Multimodalna analiza dyskursu: Resemiotyzacja na potrzeby dyskursów użytkowych, [w:] Systemowo-funkcjonalna analiza dyskursu, red. Anna Duszak, Grzegorz Kowalski, Kraków 2013, s. 197–227.

Kamińska Magdalena, Niecne memy. Dwanaście wykładów o kulturze Internetu, Poznań 2011.

Kołowiecki Wiktor, Memy internetowe jako nowy język Internetu, „Kultura i Historia” 2012, nr 21, <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/3637>.

Kowalczyk Iza, Postmemy i postfiołki (wpis z 18.11.2012 r.), http://strasznasztuka.blox.pl/tagi_b/130663/intertekstualnosc.html, dostęp: 13.02.2015.

Łoziński Łukasz, Memy – emblematy. Typowy Seba i Typowy Mirek, „Polisemia. Czasopismo naukowe antropologów literatury UJ, 2014, nr 1, <http://www.polisemia.com.pl/numery-czasopisma/NUMER-12014-12/ukasz-oziski--memy--emblematy-typowy-seba-i-typowy-mirek>

Mleczko Andrzej, Rysunki, bez miejsca wydania 1991.

Nachbarn – Sąsiedzi. Polska w oczach karykaturzystów niemieckich. Niemcy w oczach karykaturzystów polskich, Warszawa 2001.

Niekrewicz Agnieszka Anna, Od schematyzmu do kreatywności. Język memów internetowych, Gorzów Wielkopolski 2015.

Nowak Jakub, Memy internetowe: teksty (cyfrowej) kultury językiem krytyki społecznej, [w:] Współczesne media. Język mediów, red. Iwona Hofman, Danuta Kępa-Figura, Lublin 2013, s. 239–256.

Piskorz Krzysztof, Internetowe memy – hieroglify XXI wieku, [w:] Współczesne media. Język mediów, red. Iwona Hofman, Danuta Kępa-Figura, Lublin 2013, s. 227–237.

Prensky Marc, Digital Natives, Digital Immigrants. (2001a); <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> dostęp: 12.02.2014.

Prensky Marc, Digital Natives, Digital Immigrants, Part II: Do They Really Think Differently? (2001b.); <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part2.pdf>, dostęp: 12.02.2014.

Sieńko Marcin Demotywatory. Graficzne makra w komunikacji i kulturze, [w:] Komunikowanie (się) w mediach elektronicznych, red. Mirosław Filiciak, Grzegorz Ptaszek, Warszawa 2009, 127–145.

Sroka Jakub, #Obrazkowe #memy #internetowe, Warszawa 2014.

Storey John, Studia kulturowe i badania kultury popularnej, tłum. Janusz Barański, Kraków 2003.

Szarota Tomasz, Niemcy i Polacy. Wzajemne postrzeganie i stereotypy, Warszawa 1996.

Tokarski Ryszard, Słownictwo jako interpretacja świata, [w:] Współczesny język polski red. Jerzy Bartmiński, Lublin 2001, s. 343–370.

Tomala Mieczysław, Polacy – Niemcy, wzajemne postrzeganie, Warszawa 1994.

USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego, red. Stanisław Dubisz, Warszawa 2003.

Wrześniński Wojciech, Sąsiad czy wróg. Ze studiów nad kształtowaniem się obrazu Niemca w Polsce w latach 1795–1039, Wrocław 1992.

Zaremba Maciej, Memy internetowe (2010–2011), „Media i społeczeństwo” 2012, nr 2, s. 60–72, http://www.mediaispoleczenstwo.ath.bielsko.pl/art/060_zaremba.pdf.

Zdunkiewicz-Jedynak Dorota, Intertekstualność współczesnej komunikacji internetowej. Intertekstualne odwołania wewnątrzgatunkowe w memach, „Poznańskie Spotkania Językoznawcze” t. 32 Kultura komunikacji językowej 4 Kultura Komunikacji w językach słowiańskich – co nas łączy, co różni, co dzieli, red. Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska, Krzysztof Skibski, Poznań 2016, s. 57–73.

Paweł Porzych Pamięć Mazurów na przykładzie powieści Dzieci Jerominów Ernsta Wiecherta

Assmann Aleida, Der lange Schatten der Vergangenheit. Erinnerungskultur und Geschichtspolitik, München 2006. <https://doi.org/10.17104/9783406622625>

Assmann Jan, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, tłum. Anna Kryczyńska-Pham, Warszawa 2008.

Chłosta Jan, Percepcja twórczości Ernsta Wiecherta w Polsce, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1998, t. 3, s. 417–427.

Chojnowski Zbigniew, Od idealizacji do „klinczu”. Recepcja Ernsta Wiecherta w Polsce po 1989 roku, [w:] Studia o twórczości Ernsta Wiecherta, red. Sławomir Sobieraj, Siedlce 2010.

Chojnowski Zbigniew, Od biografii do recepcji. Ernst Wiechert, Konstancy I.

Gałczyński i Zbigniew Herbert na Warmii i Mazurach, Olsztyn 2011.

Fechter Paul, Geschichte der deutschen Literatur, Gütersloh 1957.

Gajdis Anna, Odległa prowincja. Prusy Wschodnie w prozie pisarzy niemieckich (1866–1945), Wrocław 2014.

Gołaszewski Marcin, Vom konservativen Schriftsteller zum Inneren Emigranten, Ernst Wiechert – Eine Fallstudie, Łódź 2017. <https://doi.org/10.18778/8088-859-3>

Karkowska Marta, Pamięć kulturowa mieszkańców Olsztyna lat 1945–2006 w perspektywie koncepcji Aleidy i Jana Assmannów, Warszawa 2014.

Niemirowski Wieńczysław, Oblicze narodowego socjalizmu w powieści Ernsta Wiecherta Dzieci Jerominów, [w:] Studia o twórczości Ernsta Wiecherta, red. Sławomir Sobieraj, Siedlce 2010, s. 77–85.

Sacha Magdalena, Topos Mazur jako raju utraconego w literaturze niemieckiej Prus Wschodnich, Olsztyn 2001, s. 85–90, [w:] Anna Gajdis, Odległa prowincja. Prusy Wschodnie w prozie pisarzy niemieckich (1866–1945), Wrocław 2014.

Szymonik Danuta, Ernsta Wiecherta powieść rodzinna Dzieci Jerominów, [w:] Studia o twórczości Ernsta Wiecherta, red. Sławomir Sobieraj, Siedlce 2010, s. 117–127.

Traba Robert, Wschodniopruskość, Olsztyn 2007.

Wiechert Ernst, Dzieci Jerominów, t. 1, tłum. Tadeusz Ostojki, Olsztyn 1972.

Wiechert Ernst, Dzieci Jerominów, t. 2, tłum. Jerzy Ptaszyński, Olsztyn 1972.

Wiechert Ernst, Moje życie, moje czasy, tłum. Krzysztof Gębura, red. Marcin Gołaszewski, Olsztyn 2016.

Katarzyna Michalak Erinnerungs- und Identitätsverlust in Große Szene am Fluss (1999) und Othoon (2002) von Tankred Dorst

Bekes Peter, Tankred Dorst. Bilder und Dokumente, München 1991.

Bekes Peter, Tankred Dorst, [in:] Kritisches Lexikon zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur. KLG, Bd. 2, München 2002.

Brockhaus multimedial. Enzyklopädie auf CD-ROM. 2003.

Deutsche Dramatiker des 20. Jahrhunderts, hrsg. von Alo Allkemper, Norbert Otto Eke, Berlin 2000.

Deutsche Gegenwartsdramatik, hrsg. von Georg Guntermann, Bd. 2, Göttingen 1987.

Dorst Tankred, Aus der Tübinger Poetik-Vorlesung 1997, [in:] Othoon. Ein Fragment, Frankfurt a. M. 2002.

Dorst Tankred, Große Szene am Fluss, Frankfurt a. M. 1999.

Dorst Tankred, Othoon. Ein Fragment, Frankfurt a. M. 2002.

Eichholz Armin, Nach Kanada!, „Theater heute“ 1999, Nr. 11, S. 17–21.

Lüdke Martin, König ohne Krone, „Die Welt“, 22.01.2002. (Zu: Othoon. Ein Fragment).Roeder Anke, Auf der Suche nach dem verschwundenen Dichter. Tankred Dorsts. Große Szene am Fluss', „Text+Kritik. Zeitschrift für Literatur“, Heft 145. Tankred Dorst, hrsg. von Heinz Ludwig Arnold, München 2000, S. 70–76.

Smoljanizki Cathleen, Erinnerungskultur. Theorien zum kollektiven Gedächtnis nach Halbwachs, Warburg, Nora und Assmann, München, 2013.

Tankred Dorst, hrsg. von Günther Erken, Frankfurt a. M. 1994.

Werkstattberichte, hrsg. von Günther Erken, Frankfurt a. M. 1999.

Marek Jakubów Wessen Jenseits? Facetten des katholischen Diskurses im deutschsprachigen Roman der Gegenwart

Assmann Aleida, Zwischen Geschichte und Gedächtnis, [in:] dies.; Frevert Ute, Geschichtsvergessenheit – Geschichtsversessenheit. Vom Umgang mit deutschen Vergangenheiten nach 1945, Stuttgart 1999, S. 21–52.

Auerochs Bernd, Die Entstehung der Kunstreligion, Göttingen 2009.

Breuer Marc, Religiöser Wandel als Säkularisierungsfolge. Differenzierungs- und Individualisierungsdiskurse im Katholizismus, Wiesbaden 2012. <https://doi.org/10.1007/978-3-531-19168-3>

Breuers Claudia, Perspektiven des Unendlichen. Die freie Religion der Kunst und ihre Umformung in die Traditionsgeschichte der Kirche, Berlin 1996.

Gellner Christoph, „Glaube ist Seelenarbeit“. Martin Walsers ‚Mein Jenseits‘ im Kontext seines Denkens und Schreibens; https://www.unilu.ch/fileadmin/shared/Publikationen/gellner_glaube-ist-seelenarbeit.pdf, Zugang: 27.07.2015.

Handbuch der Kunstzitate: Malerei, Skulptur, Fotografie in der deutschsprachigen Literatur der Moderne, hrsg. von Konstanze Fliedl, Marina Rauchenbacher, Johanna Wolf, Johanna, Berlin, Boston 2012.

Jakubów Marek, Worunter leidet der Frankfurter Bürger? Leiden und Genuss in dem Roman Eine lange Nacht von Martin Mosebach, [in:] Genuss und Qual. Przyjemność i cierpienie. Aufsätze und Aufzeichnungen, hrsg. von Grzegorz Jaśkiewicz, Jan Wolski, Rzeszów 2014, S. 153–164.

Köhler Steffen, Martin Mosebach. Die Schönheit des Opfers, Dettelbach 2007.

Langenhorst Georg, ‚Ich gönne mir das Wort Gott‘. Gott und Religion in der Literatur des 21. Jahrhunderts, Freiburg – Basel – Wien 2009.

Matussek Matthias, Das katholische Abenteuer Eine Provokation, München 2011.

Mein Jenseits. Gespräche über Martin Walsers ‚Mein Jenseits‘, hrsg. Von Michael Felder, Berlin 2012.

Mosebach Martin, Die schöne Gewohnheit zu leben. Eine italienische Reise, Berlin 2007.

Mosebach Martin, Du sollst dir ein Bild malen. Über alte und neue Meister, Springe 2005.

Mosebach Martin, Eine lange Nacht, Berlin 2000.

Mosebach Martin, Nach Rom zurückkehren, [in:] Rom, ewige Stadt, Sehnsucht im Klischee?, hrsg. von Rainer Groothuis, Christoph Lohfert, Hamburg 2011.

Mosebach Martin Schöne Literatur. Essays, München – Wien 2006.

Mosebach Martin, Was ist katholische Literatur, [in:] ders.: Schöne Literatur. Essays. München – Wien 2006, S. 105–129.

Öhlschläger Claudia, Die Macht der Bilder. Zur Poetologie des Imaginären in Joseph Eichendorffs ‚Die Zauberei im Herbst‘, [in:] Bild und Schrift in der Romantik, hrsg. von Gerhard Neumann, Günter Oesterle, Würzburg 1999, S. 279–300.

Pomiędzy sekularyzacją i religijnym ożywieniem. Podobieństwa i różnice w przemianach religijnych w Polsce i w Niemczech, red. Elżbieta Firlit, Michael Hainz, Maria Libiszowska-Żółtkowska, Gert Pickel, Detlef Pollack, übers. von Katarzyna Jakubów, Kraków 2012.

Schmidt Christopher, Walsers großes Werk der Liebe; <http://www.sueddeutsche.de/kultur/das-dreizehnte-kapitel-von-martin-walser-lippenbekenntnisse-1.1463462>, Zugang: 16.09.2015.

Schmidt Susanna, ‚Handlanger der Vergänglichkeit.‘ Zur Literatur des katholischen Milieus 1800–1950, Paderborn 1994.

Stauffacher Hans, Erfahrung des Unaussprechlichen. Einige Überlegungen zum Mystischen in der gegenwärtigen Ästhetik, [w:] „Wovon man nicht sprechen kann ...“. Ästhetik und Mystik im 20. Jahrhundert. Philosophie – Literatur – visuelle Medien, hrsg. von Cornelia Temesvári, Martinez Sanchiño, Bielefeld 2010, S. 13–27.

Tück Jan-Heiner, Martin Walsers Essay über Rechtfertigung. Im Reiz-Klima des Rechthabermüssens; <http://www.nzz.ch/feuilleton/buecher/im-reizklima-des-rechthabermuessens-1.17620259>, Zugang: 16.09.2015.

Walser Martin, Selbstbewusstsein und Ironie, Frankfurt a. M. 1981.

Walser Martin, Mein Jenseits, Berlin 2010.

Walser Martin, Muttersohn, Reinbek bei Hamburg 2011.

Walser Martin, Das dreizehnte Kapitel, Reinbek bei Hamburg 2012.

Martin Walser: Religion und Literatur gehören zusammen. Der Schriftsteller über sein neues Buch „Muttersohn“ Martin Walser im Gespräch mit Sigfried Wesener; http://www.deutschlandradiokultur.de/martin-walser-religion-und-literatur-gehoren-zusammen.954.de.html?dram:article_id=146429, Zugang: 19.12.2014.

Zwischen Säkularisierung und religiöser Vitalisierung. Religiosität in Deutschland und Polen im Vergleich, hrsg. von Michael Hainz, Gert Pickel, Detlef Pollack, Maria Libiszowska-Żótkowska, Elżbieta Firlit, Elżbieta, übers. von Katarzyna Jakubów, Wiesbaden 2014.

Renata Dampc-Jarosz Śląsk zapamiętany na scenach teatrów górnośląskich ostatniego dziesięciolecia

Assmann Aleida, Erinnerungsräume. Formen und Wandlungen des kulturellen Gedächtnisses, München 2009.

Erinnerungskultur in Südosteuropa, red. Lauer Reinhard, Berlin - Boston 2011.

Erll Astrid, Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskultur. Eine Einführung, Stuttgart 2005. <https://doi.org/10.1007/978-3-476-05007-6>

Feinberg Anat, Wiedergutmachung im Programm. Jüdisches Schicksal im deutschen Nachkriegsdrama, Köln 1988.

Filmowe obrazy pamięci zbiorowej - perspektywa teoretyczna, red. Magdalena Saryusz-Wolska, <http://kulturawspolczesna.pl>, dostęp: 2.02.2016.

Gedächtniskonzepte in der Literaturwissenschaft. Theoretische Grundlegung und Anwendungsperspektiven, red. Astrid Erll, Ansgar Nünning, Berlin - New York 2005.

Głowacka Aneta, Zmagania teatru ze śląską tożsamością, "Anthropos?" 2014, nr 22 i 23, s. 76-84.

Głowacka Aneta, Źródła mitu, <http://teatr-pismo.pl>, dostęp: 2.02.2016.

Lachmann Renate, Gedächtnis und Literatur. Intertextualität in der russischen Moderne, Frankfurt a. M. 1990.

Neumann Birgitt, Literatur, Erinnerung, Identität, [w:] Gedächtniskonzepte in der Literaturwissenschaft. Theoretische Grundlegung und Anwendungsperspektiven, red. Astrid Ertl, Ansgar Nünning, Berlin - New York 2005, s. 149-178. <https://doi.org/10.1515/9783110908435.149>

Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. Magdalena Saryusz-Wolska, Kraków 2009.

Wach-Malicka Henryka, "Miłość w Königshütte", czyli patyczkiem w mrowisko, [http: e-teatr@pl](http://e-teatr.pl), dostęp: 2.02.2016.

Natalia Fuhry **Łódź als 'multimedialer' und transnationaler Erinnerungsort**

Assmann Aleida, Der lange Schatten der Vergangenheit. Erinnerungskulturen und Geschichtspolitik, München 2006. <https://doi.org/10.17104/9783406622625>

Eser Ingo, Lodz - Blick(e) auf eine Stadtgeschichte, [in:] Lodz jenseits von ‚Fabriken, Wildwest und Provinz‘: kulturwissenschaftliche Studien über die Deutschen in und aus den polnischen Gebieten, hrsg. von Stefan Dyroff, Krystyna Radziszewska, Isabel Röskau-Rydel, München 2009, S. 31-55.

Falkowska Janina, Wajda Andrzej, History, Politics, and Nostalgia in Polish Cinema, New York 2008.

Jabłkowska Joanna, ‚Das Gelobte Land‘ das Elend des Frühkapitalismus? ‚Heimatliteratur‘ aus und über Lodz, [in:] Lodz jenseits von ‚Fabriken, Wildwest und Provinz‘: kulturwissenschaftliche Studien über die Deutschen in und aus den polnischen Gebieten, hrsg. von Stefan Dyroff, Krystyna Radziszewska, Isabel Röskau-Rydel, München 2009, S. 57-72.

Knysz-Tomaszewska Danuta, Portrait de W. St. Reymont suivid' une brève bibliographie et d' une chronologie, [in:] Władysław Stanisław Reymont. La Terre de la Grande Promesse, hrsg. von Danuta Knysz-Tomaszewska, Małgorzata Smorag-Goldger, Warszawa 2004, S. 15-28.

Knysz-Tomaszewska Danuta, Smorag-Goldger Małgorzata, Introduction, [in:] Władysław Stanisław Reymont. La Terre de la Grande Promesse, Łódź als ‚multimedialer‘ und 202 transnationaler Erinnerungsort hrsg. von Danuta Knysz-Tomaszewska, Małgorzata Smorag-Goldger, Warszawa 2004, S. 7-11.

Kucner Monika, Lodz in den feuilletonistischen Texten von Carl Heinrich Schultz (1882-1940), [in:] Lodz jenseits von ‚Fabriken, Wildwest und Provinz‘: kulturwissenschaftliche Studien über die Deutschen in und aus den polnischen Gebieten, hrsg. von Danuta Knysz-Tomaszewska, Małgorzata Smorag-Goldger, München 2009, S. 73-94.

Reymont Władysław Stanisław, Das Gelobte Land. Zweites Buch, Leipzig 1984 (1899), a. Aus dem Polnischen übers. von Aleksander von Guttry.

Samuś Paweł, The Jewish Community on the Political Life of Łódź in the Years 1865-1914, [in:] From Shtetl to Socialism: Studies from Polin, hrsg. von Antony Polonsky, London 1993, S. 103-119. <https://doi.org/10.2307/j.ctv36zrbt.12>

Schlögel Karl, Promenade in Jalta und andere Stadtbilder, München 2001.

Paweł Zarychta Woran können Archive erinnern? Die Kästen Rosa Maria und David Assings in der Sammlung Varnhagen in den Beständen der Biblioteka Jagiellońska in Krakau

Assing Rosa Maria, Tagebuch. Sammlung Varnhagen, Biblioteka Jagiellońska Krakau, Kasten [17].

Assing Rosa Maria, Verzeichnis von gedruckten literarischen Texten. Sammlung Varnhagen, Biblioteka Jagiellońska Krakau, Kasten [15].

Basseler Michael: Methoden des New Historicism und der Kulturpoetik, [in:] Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse, hrsg. von Vera Nünning, Ansgar Nünning, Stuttgart - Weimar 2010, S. 225-250. https://doi.org/10.1007/978-3-476-00205-1_11

Baßler Moritz, Die kulturpoetische Funktion und das Archiv. Eine literaturwissenschaftliche Text-Kontext-Theorie, Tübingen 2005.

Baßler Moritz, Was nicht ins Archiv kommt. Zur Analysierbarkeit kultureller Selektion, Göttingen 2006. http://www.simonewinko.de/bassler_text.htm Zugriff: 20.12.2015].

Foucault Michel, Archäologie des Wissens, übers. von. Ulrich Köppen, Frankfurt a. M. 1981.

Gatter Nikolaus: »... sie ist vor allen die meine ...« Die Sammlung Varnhagen bis zu ihrer Katalogisierung, [in:] Wenn die Geschichte um eine Ecke geht, hrsg. von Nikolaus Gatter, Eva Feldheim, Rita Viehoff, Berlin 2000, S. 239-271.

Gatter Nikolaus: »Was doch der Assing und der August für vortreffliche Frauen haben!« Heines Freundin Rosa Maria, [in:] Vom Salon zur Barrikade. Frauen der Heinezeit, hrsg. von Irina Hundt, Stuttgart 2002, S. 91-110. https://doi.org/10.1007/978-3-476-02790-0_5

Gutzkow Karl: Rosa Maria und J. [!] D. Assing. [in:] ders.: Ausgewählte Werke in zwölf Bänden, hrsg. von Hubert Houben. Leipzig [1908], Bd. 8, S. 209-229.

Seemann Michael, Derrida, Foucault und der Kontrollverlust Die poststrukturalistischen Abgründe des Internets. <http://www.ctrl-verlust.net/abstract-derrida-foucault-und-der-kontrollverlust/>, Zugriff: 20.12.2015].

Stern Ludwig: Die Varnhagen von Ensesche Sammlung in der Königlichen Bibliothek zu Berlin, Berlin 1911.

Varnhagen von Ense Karl August, Tagesblätter, Sammlung Varnhagen, Biblioteka Jagiellońska Krakau, Kästen [253, 256], 1842, 1857.

Zarychta Paweł, »Fremde Hände werden es nicht beachten«. Der Nachlass Rosa Maria und David Assings in der Sammlung Varnhagen in den Beständen der Biblioteka Jagiellońska in Krakau - Ergebnisse einer ersten Bestandsaufnahme, [in:] Briefnetzwerke um Hermann von Pückler-Muskau, hrsg. von Jana Kittelmann, Dresden 2014, S. 227-23.

Joanna Godlewicz-Adamiec (Nie)Pamięć o wiekach średnich w powieści Mai Jurkowskiej Katedra

Assmann Aleida, Przestrzenie pamięci. Formy i przemiany pamięci kulturowej, [w:] Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. Magdalena Saryusz-Wolska, tłum. Piotr Przybyła, Kraków 2009, s. 101–142.

Assmann Jan, Kultura pamięci, [w:] Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. Magdalena Saryusz-Wolska, tłum. Anna Kryczyńska-Pham, Kraków 2009, s. 59–99.

Assmann Jan, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, tłum. Anna Kryczyńska-Pham, Warszawa 2008.

Bogdan Mirosław, Aktualność funkcji architektury świątyni gotyckiej, Katowice 2016.

Bugajewski Maciej, Trudności filozofii pamięci. Ricoeur, Benjamin, Derrida, [w:] Inscenizacje pamięci, red. Izabela Skórzyńska, Christine Lavrence, Carl Pépin, Poznań 2007.

Chlebda Wojciech, O potrzebie mapowania polskiej pamięci/niepamięci zbiorowej, [w:] Konstrukcje i dekonstrukcje tożsamości, t. III: Narracja i pamięć, red. Ewa Golachowska, Anna Zielińska, Warszawa 2014, s. 39–47.

Csáky Moritz, Pamięć o Turkach (Türkengedächtnis), [w:] Sarmacka pamięć. Wokół bitwy pod Wiedniem, red. Bogusław Dyaś, Alois Woldan, Anna Ziemlewska, Warszawa 2014, s. 291–297.

Czermińska Małgorzata, Ekfrazy w poezji Wisławy Szymborskiej, „Teksty Drugie” 2003, nr 2–3, s. 230–242.

Czermińska Małgorzata, Gotyk i pisarze. Topika opisu katedry, Gdańsk 2005.

Dorst Tankred, Entwurf zum „Merlin“-Drama (1978), [w:] tegoż, Merlins Zauber, Frankfurt a. M. 2001.

Dukaj Jacek, Katedra, [w:] tegoż, W kraju niewiernych, Warszawa 2005, s. 395–447.

Erll Astrid, Literatura jako medium pamięci zbiorowej, [w:] Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, tłum. Magdalena Saryusz-Wolska, Kraków 2009, s. 211–247.

Gimpel Jean, Jak budowano w średniowieczu, tłum. Jan Aleksandrowicz, Warszawa 1968.

Grądział Joanna, Świat sztuki w poezji Wisławy Szymborskiej, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1996, t. 87, nr 2, 1996, s. 85–102.

Herbert Zbigniew, Kamień z katedry, [w:] tegoż, Barbarzyńca w ogrodzie, Lublin 1991, s. 91–113.

Jurkowska Maja, Katedra, Warszawa 1997.

Jurkowska Maja, Zapiski na marginesie „Katedry”, Warszawa 1997, s. 395–407.

Kapuścińska Anna, Zapamiętywanie wartości. Prototeorie pamięci kulturowej a humanistyczne wizje rzeczywistości, [w:] Mnemotechnika i pamięć kulturowa epok dawnych, red. Marek Prejs i Aleksandra Jakóbczyk-Gola, Warszawa 2013, s. 153–196.

Kricka Anna, Prawda i fałsz, iluzja i realność, fikcja i rzeczywistość w średniowieczu, [w:] Antyk, prawda i fałsz w średniowieczu, red. Jacek Kowalski, Tomasz Ratajczak, Poznań 2011, s. 37–44.

Kruszyńska Agnieszka, Średniowieczność w literaturze i kulturze XX wieku, Pułtusk 2008.

Kula Marcin, Nośniki pamięci historycznej, Warszawa 2002.

Lawaty Andreas, Intertekstualne wizje i rewizje w dziejach stosunków polsko-niemieckich XVIII–XXI wieku, Kraków 2015.

Le Goff Jacques, Historia i pamięć, tłum. Anna Gronowska, Joanna Stryczyk, Warszawa 2015.

Likowska Ewa, Literatura po 1989 roku, „Tygodnik Przegląd” 2005, nr 8.

Luhmann Niklas, Pisma o sztuce i literaturze, tłum. Bogdan Baran, Warszawa 2016.

Martuszevska Anna, Prawda w powieści, Gdańsk 2010.

Neumann Birgit, Literatura, pamięć, tożsamość, [w:] Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. Magdalena Saryusz-Wolska, tłum. Artur Pełka, Kraków 2009, s. 249–284.

Olschowsky Heinrich, Klucze do kultury. Z perspektywy niemieckiej o literaturze polskiej, tłum. Marek Zybura, Kraków 2015.

Pallasmaa Juhani, Oczy skóry. Architektura i zmysły, tłum. Michał Choptiany, Kraków 2012.

(Nie)Pamięć o wiekach średnich w powieści 242 Mai Jurkowskiej Katedra Pastoureau Michel, Średniowieczna gra symboli, tłum. Hanna Igalson-Tygielska, Warszawa 2006.

Pomian Krzysztof, Przeszłość jako przedmiot wiary. Historia i filozofia w myśli średniowiecza, Warszawa 2009. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323528258>

Prejs Marek, Wstęp, [w:] Mnemotechnika i pamięć kulturowa epok dawnych, red. Marek Prejs, Aleksandra Jakóbczyk-Gola, Warszawa 2013, s. 7–13.

Rybicka Elżbieta, Geopoetyka. Przestrzeń i miejsce we współczesnych teoriach i praktykach literackich, Kraków 2014.

Rybicka Elżbieta, Miejsce, pamięć, literatura (w perspektywie geopoetyki), „Teksty Drugie” 2008, 1–2, s. 19–32.

Samsonowicz Henryk, Dziedzictwo średniowiecza. Mity i rzeczywistość, Wrocław 2009.

Saryusz-Wolska Magdalena, Wprowadzenie, [w:] Pamięć zbiorowa i kulturowa. Współczesna perspektywa niemiecka, red. tejże, Kraków 2009, s. 7–38.

Szafranek Anna, Czy starość w wiekach średnich była okresem pomyślnym? Refleksje na temat starości w świetle „Roczników” Jana Długosza, „Kultura i społeczeństwo” 2014, nr 1: Płeć i różnice, s. 187–196.

Traba Robert, Przeszłość w terażniejszości. Polskie spory o historię na początku XXI wieku, Poznań 2009.

Yates Frances A., Sztuka pamięci, tłum. Witold Radwański, Warszawa 1997.

Leopoldo Domínguez **Aleida Assmanns Gedächtnistheorie im europäischen Kontext**

Arendt Hannah, Elemente und Ursprünge totaler Herrschaft. Antisemitismus, Imperialismus, Totalitarismus (The Origins of Totalitarianism, New York 1951), München 2003.

Aristoteles, De anima [On the soul], hrsg. von James Loeb, übers. von W. S. Hett, Cambridge 1957.

Assmann Aleida, Einführung in die Kulturwissenschaft. Grundbegriffe, Themen, Fragestellungen, Berlin 2006a.

Assmann Aleida, Der lange Schatten der Vergangenheit: Erinnerungskultur und Geschichtspolitik, München 2006b. <https://doi.org/10.17104/9783406622625>

Assmann Aleida, Generationsidentitäten und Vorurteilsstrukturen in der neuen deutschen Erinnerungsliteratur, Wien 2006c.

Assmann Aleida, Das neue Unbehagen an der Erinnerungskultur. Eine Intervention, München 2013. <https://doi.org/10.17104/9783406652110>

Assmann Aleida, Formen des Vergessens, Göttingen 2016.

Assmann Jan, Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen, München 1992. <https://doi.org/10.17104/9783406703409>

Baer Alejandro, Los vacíos de Sefarad. La memoria del Holocausto en España, "Política y Sociedad", 2011, vol. 48, nº 3, S. 501-518. https://doi.org/10.5209/rev_POSO.2011.v48.n3.36416

Benjamin Walter, Über den Begriff der Geschichte. Werke und Nachlass - Kritische Gesamtausgabe, Bd. 19, hrsg. von Gérard Raulet, Berlin 2010.

Cicero, De Oratore [On the Orator], Bd. 2, hrsg. von James Loeb, übers. von E. W. Sutton und H. Rackham, Cambridge 1948.

Domínguez Macías Leopoldo, El Holocausto como paradigma de una cultura de la memoria europea. Asimetrías del recuerdo en Alemania y España, [in:] La comunicación hispano-alemana. Por qué no nos entendemos y cómo conseguirlo, hrsg. von Bernd Springer, Kassel 2015, S. 137-147.

ErlI Astrid, Travelling memory, "Parallax", 2011, vol. 18, nº 4, S. 4-18. <https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605570>

Frei Norbert, Deutsche Lernprozesse. NS- Vergangenheit und Generationenfolge seit 1954, [in:] Kultur des Erinnerns. Vergangenheitsbewältigung in Spanien und Deutschland (La cultura de la memoria: la memoria histórica en España y en Alemania, Madrid), hrsg. von Olmos Ignacio, Keilholz-Rühle Nikky, Frankfurt a. M., 2009, S. 87-102. <https://doi.org/10.31819/9783964566133-008>

Habermas Jürgen, Eine Art Schadensabwicklung. Die Apologetischen Tendenzen in der deutschen Zeitgeschichtsschreibung, [in:] "Historikerstreit". Die Dokumentation der Kontroverse um die Einzigartigkeit der nationalsozialistischen Judenvernichtung. 3. Auflage, Rudolf Augstein u.a., München 1987, S. 62-76.

Halbwachs Maurice, Les cadres sociaux de la mémoire, Paris 1994.

Halbwachs Maurice, Das Gedächtnis und seine soziale Bedingungen (Les cadres sociaux de la mémoire, Paris 1925), Frankfurt a. M. 1985.

Jünger Friedrich G., Gedächtnis und Erinnerung, Frankfurt a. M. 1957.

Kittler Friedrich; Turk Horst; Nassen Ulrich, Austreibung des Geistes aus den Geisteswissenschaften, Paderborn 1980.

Kittler Friedrich, Aufschreibsysteme 1800/1900, München 1985.

Lübbe Hermann, Vom Parteigenossen zum Bundesbürger. Über beschwiegene und historisierte Vergangenheiten, München 2007. <https://doi.org/10.30965/9783846744918>

Mate Reyes, Medianoche en la historia: comentarios a las tesis de Walter Benjamin "Sobre el concepto de historia", Madrid 2006.

Mate Reyes, Historia y memoria. Dos lecturas del pasado, [in:] La cultura de la memoria: la memoria histórica en España y en Alemania (Kultur des Erinnerns. Vergangenheitsbewältigung in Spanien und Deutschland, Frankfurt a. M.), hrsg. von Ignacio Olmos; Nikky Keilholz-Rühle, Madrid 2009, S. 19-28. <https://doi.org/10.31819/9783964566133-003>

Meier Christian, Das Gebot zu vergessen und die Unabweisbarkeit der Erinnerung, München 2010.

Montaigne Michel de, Essays I, 24, Zürich 1992.

Namer Gérard, Posface, [in:] Les cadres sociaux de la mémoire, hrsg. Von Halbwachs Maurice, Paris 1994, S. 299-366.

Nora Pierre, Les lieux de mémoire, Bd. 1 (La République), Paris 1984.

Nora Pierre, Gedächtniskonjunktur, "Transit. Europäische Revue", 2001/2002, n° 22: Das Gedächtnis des Jahrhunderts, S. 18-31.

Rothberg Michael, Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the age of decolonization, Stanford 2009.

Semprún Jorge, L'écriture ou la vie, Paris 1994.

Warburg Aby, Ausgewählte Schriften und Würdigungen, hrsg. von Dieter Wuttke, Baden-Baden 1980.

Welzer Harald u.a., Opa war kein Nazi. Nationalismus und Holocaust im Familiengedächtnis, Frankfurt a. M. 2002.

Winter Jay, The Generation of Memory Boom in Contemporary Historical Studies, "Archives & Social Studies: A Journal of Interdisciplinary Research", 2007, vol. 1, n° 0, S. 363-397.

Wucherpennig Wolf, Dieter Forte: Todesbegegnung und autobiographisches Schreiben, [in:] Autobiographisches Schreiben in der deutschsprachigen Literatur, Parry Christoph; Platen Edgar, Bd. 2: Grenzen der Fiktionalität und der Erinnerung, München 2007, S. 218-229.

Yates Frances A., Gedächtnis und Erinnern. Mnemotechnik von Aristoteles bis Shakespeare (The Art of Memory 1966, London), Berlin 1990.

Aleksandra Bednarowska Zakłete źródło wspomnień – sztetl jako uniwersalna przestrzeń żydowskiej biografii w poezji Stefana Pomera i malarstwie Adama Muszki

Aksenfeld Israel, The Headband, [w:] tegoż, The Shtetl, red. Joachim Neugroschel, Woodstock 1989, s. 49–172.

Alejchem Szolem, Z jarmarku, tłum. Michał Friedman, Wrocław 1989.

Assmann Aleida, *Der lange Schatten der Vergangenheit. Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*, München 2014.

Berger Lili, A. Muszka, Warszawa 1967.

Ekerówna Anda, „Elegie Podolskie” *Liryczna geografia żydowskiej mieściny*, „Nowy Dziennik” 1931, vol. 14, nr 312, s. 5–6.

Ernst Petra, Shtetl, Staat, Stadt. *Raum und Identität in deutschsprachigjüdischen Erzählliteratur des 19. und frühen 20. Jahrhunderts*, Wien – Köln – Weimar 2017.

Famulska-Ciesielska Karolina, *Poeta w trybach historii*, [w:] *Wiersze wybrane*, Stefan Pomer, wybór i wstęp Karolina Famulska-Ciesielska, Lublin 2013.

Ihr Daniel, *Elegie o prowincji. Poezje Stefana Pomera*, „Nowy Dziennik” 1931, vol. 14, nr 200, s. 9.

Kassow, Samuel, *Introduction*, [w:] *The Shtetl and Jewish Culture*, red. Stephen Katz, New York 2007, s. 1–28.

Koss-Jewsiewicki Bogumił, *Doświadczenie, pamięć, wyobrażenia społeczne*, [w:] *Inscenizacje pamięci*, red. Izabella Skórzyńska, Christine Lavrence, Carl Pépin, Poznań 2007, s. 7–17.

Miron Dan, *The literary Image of the Shtetl*, „*Jewish Social Studies*” 1995, vol. 1, nr 3, s. 1–43.

Mocarska Tycowa Zofia, *Sienkiewicz i malarstwo*, [w:] *Z pogranicza literatury i sztuk*, red. Zofia Mocarska Tycowa, Toruń 1996, s. 113–141.

Petrovsky-Shtern Yohanan, *Sztetl. Rozkwit i upadek żydowskich miasteczek na Kresach Wschodnich*, tłum. Joanna Gilewicz, Kraków 2014.

Pomer Stefan, *Elegie podolskie*, Warszawa 1931.

Prokop-Janiec Eugenia, *Międzywojenna literatura polsko-żydowska*, Kraków 1992.

Roth Joseph, *Żydzi na tułaczce*, tłum. Małgorzata Łukasiewicz, Kraków – Budapeszt 2017.

Słonimski Antoni, *138 wierszy*, Warszawa 1979.

Supruniuk Mirosław A., *Chagall z Piotrkowa. Adam Muszka (1914-2005)*, „*Archiwum Emigracji: studia, szkice, dokumenty*” 2006, t. 1–2, s. 310–312.

Szczawiej Jan, *Na młodym warszawskim Parnasie*, „*Kurier Literacko-Naukowy*” 1934, vol. 11, nr 34, s. 5.

Szekspir William, *Hamlet, królewicz duński*, tłum. Józef Paszkowski, Warszawa 1973.

Tabaszewska Justyna, *Poetyki pamięci. Współczesna poezja wobec tradycji i pamięci*, Warszawa 2016.

Warchulińska Agnieszka, *Piotrków Trybunalski między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918–1939*, Łódź 2012.

Więćławska Katarzyna, *Zmartwychwstałe miasteczko... Literackie oblicza sztetl*, Lublin 2005.

Wiesel Elie, *The Holocaust as Literary Representation*, [w:] tegoż, *Dimensions of the Holocaust. Lectures at Northwestern University*, Evanston 1997, s. 5–77.

Yad Vashem, the Central Database of Shoah Victims' Names

https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_lastName=Pomer&s_first-Name=Stefan ;
dostęp: 22.04.2017.

Zborowski Mark, Shtetl, [w:] Encyclopaedia Judaica, vol. 18, red. Michael Berenbaum, Fred Studnik, Detroit 2007, s. 524–527.

Anna Górajek Oblicza pamięci – społeczność żydowska w polskiej i niemieckiej świadomości historycznej

Albrecht Dietmar, Ku Sarmacji. Dziesięć dni w Prusach. Miejsca, teksty, znaki, tłum. Henryk Sekulski, Olsztyn 2003.

Assmann Aleida, Canon and Archive, [w:] Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook, red. Astrid Erll, Ansgar Nünning, Berlin 2008, s. 97–108.

Assmann Aleida, Wie wahr sind Erinnerungen?, [w:] Das soziale Gedächtnis. Geschichte, Erinnerung, Tradierung, red. Harald Welzer, Hamburg 2001, s. 103–122.

Assmann Jan, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, tłum. Anna Kryczyńska-Pham, Warszawa 2008.

Erll Astrid, Cultural Memory Studies: An Introduction, [w:] Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook, red. Astrid Erll, Ansgar Nünning, Berlin 2008, s. 1–18.

<https://doi.org/10.1515/9783110207262>

Göbel Elisabeth, Polnisches Kaleidoskop. Reisebilder aus Pommern, Masuren und Galizien, Roßdorf 2007.

Halbwachs Maurice, Społeczne ramy pamięci, tłum. Marcin Król, Warszawa 1969.

Kneip Matthias, Polen. Literarische Reisebilder, Paderborn 2012.

Möller Steffen, Viva Warszawa. Polen für Fortgeschrittene, Berlin 2015.

Schwarz Joachim, Im Osten geht die Sonne auf. Erinnerungen an Hinterpommern, Fassberg 1997.

Stroheker Tina, Frytki w Gliwicach. Poetycka topografia Polski, tłum. Anna Wziątek, Wrocław 2006.

Stroheker Tina, Lodzer Wörterbuch. Słownik łódzki, tłum. Sława Lisiecka, Łódź 2005.

Stroheker Tina, Niemka jedzie do Polski, tłum. Anna Wziątek, Katowice 2000.

Szacka Barbara, Czas przeszły, pamięć, mit, Warszawa 2006.

Szacka Barbara: Historia i pamięć zbiorowa, „Kultura i Społeczeństwo” 2003, nr 4, s. 3–15.

Zeller Michael, Noch ein Glas mit Pan Tadeusz. Krakauer Geschichten, Cadolzburg 2000.

Jan Hajduk Der Friedhof als Ort der Erinnerung und des Vergessens

Ariès Philippe, Geschichte des Todes, München 2009.

Assmann Jan, Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen, München 1999.

Fischer Norbert, Vom Gottesacker zum Krematorium – Eine Sozialgeschichte der Friedhöfe in Deutschland seit dem 18. Jahrhundert, Köln – Weimar – Wien 1996.

Gerner Manfred, Friedhofskultur, Stuttgart – Leipzig 2001.

Hajduk Jan, Mors certa. Zum sprachlichen Bild des Todes, [in:] Germanistische Linguistik im interdisziplinären Gefüge II, hrsg. von Iwona Bartoszewicz, Joanna Szczęk, Artur Tworek, Wrocław – Dresden 2011, S. 243–250.

Hajduk Jan, Językowa realizacja funkcji identyfikacyjnej inskrypcji nagrobnych, „The Peculiarity of Man”, 2014, Nr. 19, S. 327–350.

Hildenbrand Maria, Maria Schaettgen, [in:] „Die Ortenau. Die Veröffentlichungen des Historischen Vereins für Mittelbaden“, hrsg. von Martin Ruch, Offenburg – Baden, 2000, S. 19–20.

Kokkelink Gesa, Islamische Bestattung auf kommunalen Friedhöfen, [in:] In fremder Erde: zur Geschichte und Gegenwart der islamischen Bestattung in Deutschland, hrsg. von Gerhard Höpp und Gerdien Jonker, Berlin, S. 63–65.

Schwikart Georg, Tod und Trauer in den Weltreligionen, Kvelaer 2010.

Sörries Reiner, Ruhe sanft. Kulturgeschichte des Friedhofs, Kavelaer 2009.

Trzebiński Jerzy, Narracyjne konstruowanie rzeczywistości, [in:] Narracja jako sposób rozumienia świata, hrsg. von Jerzy Trzebiński, Gdańsk 2001, S. 17–42.

Waligórska Anna, Dryll Elżbieta, Rola narracji w odbiorze obrazu, [in:] Narracja. Teoria i praktyka, hrsg. von Bernadetta Janusz, Katarzyna Gdowska, Bogdan de Barbaro, Kraków 2008, S. 211–242.

Internetquellen

Krull Peter, 60 Gräber fest gebucht – Schalke eröffnet Friedhof;
<https://www.welt.de/sport/fussball/bundesliga/fc-schalke-04/article111751349/60-Graeber-fest-gebucht-Schalke-eroeffnet-Friedhof.html> Zugriff: 18.10.2015.

Sachs Sandra, Der Baum als Lehrer; <http://www.taz.de/1/archiv/?dig=2002/03/02/a0292> Zugriff: 16.09.2015.

http://www.bestattungen-kroeger.de/html/alternativen_bestattung.html, Zugang: 22.09.2015.

<https://www.friedwald.de/kosten/namenstafeln/> Zugriff: 16.09.2015.

Joanna Przyklenk Zbytki (nie)pamięci? O polskiej kulturze pamięci w glottodydaktycznym wydaniu

Assmann Alejda, Wprowadzenie do kulturoznawstwa. Podstawowe terminy, problemy, pytania, tłum. Anna Artwińska, Katarzyna Różańska. Poznań 2015.

Czerny Zygmunt, Memoriał w sprawie nauczania języków obcych. „Neofilolog”, R. 3, 1932, z. 2, s. 49–56.

Friedländer Michał, Nauka o kulturze w nauczaniu języków nowożytnych, „Przegląd Humanistyczny”, R. 5, 1930, z. 4/5, s. 411–420.

Gębał Przemysław, Realizacja w podręcznikach do nauczania języków polskiego i niemieckiego jako obcych: analiza porównawcza programów i pomocy dydaktycznych, Kraków 2005. Archiwum UJ, Dokt. 2005/077, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/doccontent?id=239227&from=FBC>, dostęp: 25.01.2016.

Gottlieb Wojciech, Germanistyka a wychowanie obywatelskie, „Neofilolog”, R. 3, 1932, z. 1, s. 13–22.

Ippoldt Juliusz, Dydaktyka języka niemieckiego, Warszawa 1925.

Ippoldt Juliusz, Uwagi o nauce języka niemieckiego w polskich szkołach i środki zaradcze, „Neofilolog”, R. 9, 1938, z. 3, s. 144–151.

Iwan Krystyna, Nauczanie języków obcych nowożytnych w Polsce w latach 1919–1939. Koncepcje organizacyjno-programowe, Poznań 1972.

Magier Antoni (rkps. 1833), Estetyka miasta stołecznego Warszawy, Wrocław 1963.

Mecherzyński Karol, Historia języka niemieckiego w Polsce, Kraków 1845.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program naukowy szkoły średniej, Warszawa 1919.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program nauki w szkołach powszechnych siedmioklasowych. Język obcy, Warszawa 1920.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program gimnazjum państwowego. Gimnazjum wyższe. Program klasy IV (I) i ramy programu klas następnych, Warszawa 1922.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program gimnazjum państwowego. Gimnazjum niższe. Język polski, język obcy, historia, Wydanie VIII, Warszawa 1927.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program nauki w gimnazjach państwowych, Lwów 1934.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program nauki (tymczasowy) w państwowym liceum ogólnokształcącym z polskim językiem nauczania. Język angielski, Lwów 1937.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program nauki w liceum ogólnokształcącym. Wydział humanistyczny (projekt), Lwów 1937.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: Program nauki w liceum ogólnokształcącym. Język angielski. Wydział humanistyczny (projekt), Lwów 1937.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Program nauki w liceum ogólnokształcącym. Język niemiecki. Wydział humanistyczny (projekt), Lwów 1937.

Nycz Ryszard, Literatura nowoczesna: cztery dyskursy, „Teksty Drugie” 2002, nr 4, s. 35–46.

Osiński Zbigniew, Edukacja historyczna w II i III Rzeczypospolitej (1918-1939, 1989-2009) – podobieństwa i różnice w kontekście sytuacji politycznej, [w:] Dwa dwudziestolecia Rzeczypospolitej. Oświata – religia – kultura i społeczeństwo. Próba bilansu, red. Maciej Fic, Lech Krzyżanowski, Miłosz Skrzypek, Katowice 2010, s. 21–32.

Piątek Jan, Jak uczyć języka niemieckiego w szkole powszechnej, Lwów – Warszawa 1928.

Rypel Agnieszka, Ideologiczny wymiar dyskursu edukacyjnego na przykładzie podręczników języka polskiego z lat 1918–2010, Bydgoszcz 2012.

Sternbach Herman, O lekturze niemieckiej słów kilka, „Przegląd Humanistyczny”, R. 5, 1930, z. 1, s. 43–47.

Urbanowicz Beata, Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918–1939. Zarys koncepcji ustroju szkolnego, [w:] Dwa dwudziestolecia Rzeczypospolitej. Oświata – religia – kultura i społeczeństwo. Próba bilansu, red. Maciej Fic, Lech Krzyżanowski, Miłosz Skrzypek, Katowice 2010, s. 9–20.

Urich Emil, W sprawie celu i metody nauczania języków obcych nowożytnych w szkołach średnich ogólnokształcących, „Przegląd Humanistyczny”, R. 5, 1930, z. 1, s. 7–11.

Witosz Bożena, Dyskurs i stylistyka, Katowice 2009.

Witosz Bożena, Sujkowska-Sobisz Katarzyna, Ficek Ewa, Dyskurs i jego odmiany, Katowice 2016.

Beata Karpeta-Peć Kształcenie oraz doskonalenie nauczycieli języka niemieckiego w Polsce w latach 1990–2015 (wybrane zagadnienia)

Badstubner-Kizik Camilla, Landerberichte zur Curriculumentwicklung und-reform. Polen, Referat wygłoszony podczas konferencji 24. Jahrestagung Deutsch als Fremdsprache na Uniwersytecie w Getyndze (Niemcy), Referat niepublikowany, Gottingen 1996.

Janicka Monika, Uwarunkowania rozwijania refleksyjności nauczycieli na przykładzie przygotowania nauczycieli języka obcego do pełnienia roli języka niemieckiego w Polsce ...szkolnego opiekuna praktyk w ramach projektu www.praktyki.wh.umcs, [w:] Przez praktyki do praktyki. W stronę innowacyjności w kształceniu nauczycieli. Część druga. Języki obce, red. Maria Cichoń, Małgorzata Krzemińska-Adamek, Anna Pado, Halina Rycyk-Sztajdel, Barbara Sadownik, Jolanta Sękowska, Lublin 2014, s. 105–118.

Kształcenie nauczycieli języków obcych, red. Ewa Turkowska, Radom 2013.

Kwiatkowska Henryka, Europejskie koncepcje kształcenia nauczycieli. Wykład ogólnouniwersytecki na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego, Wykład niepublikowany, Warszawa 2002.

Kwiatkowska Henryka, Pedeutologia, Warszawa 2008.

Pado Anna, Opis innowacji w praktykach przedmiotowych oraz w realizacji przedmiotów kierunkowych specjalizacji glottodydaktycznej na kierunku lingwistyka stosowana, [w:] Przez praktyki do praktyki. W stronę innowacyjności w kształceniu nauczycieli. Część druga. Języki obce, red. Maria Cichoń, Małgorzata Krzemińska-Adamek, Anna Pado, Halina Rycyk-Sztajdel, Barbara Sadownik, Jolanta Sękowska, Lublin 2014, s. 105–118.

Program studiów w Nauczycielskich Kolegiach Języków Obcych. Język Niemiecki, red. Halina Stasiak, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 1995.

Przez praktyki do praktyki. W stronę innowacyjności w kształceniu nauczycieli. Część druga. Języki obce, red. Maria Cichoń, Małgorzata Krzemińska-Adamek, Anna Pado, Halina Rycyk-Sztajdel, Barbara Sadownik, Jolanta Sękowska, Lublin 2014.

Raport ORE. Ośrodek Rozwoju Edukacji. Nauczanie języka niemieckiego w Polsce w latach 1990-2010, red. Stanisław Dłużniewski, Justyna Maziarska-Lesisz, Ewa Orłowska, Ewa Wieczorek, Marek Zając, Jadwiga Zarębska, Eva Alexandra Busse (Zentralstelle für Auslandsschulwesen ZfA), Grażyna Płoszajska (MEN), Instytut Goethego w Warszawie, Warszawa 2011.

Sadownik Barbara, Akademicki program doskonalenia zawodowego nauczycieli języków obcych – szkolnych opiekunów praktyk i jego innowacja w perspektywie glottodydaktycznej, [w:] Przez praktyki do praktyki. W stronę innowacyjności w kształceniu nauczycieli. Część druga. Języki obce, red. Maria Cichoń, Małgorzata Krzemińska-Adamek, Anna Pado, Halina Rycyk-Sztajdel, Barbara Sadownik, Jolanta Sękowska, Lublin 2014, s. 15–28.

Strumska-Cylwik Longina, Pomiędzy otwartością i zamknięciem, Kraków 2005.

Sięgnij po języki! Przewodnik po czasopiśmie, red. Agnieszka Dryjańska, Anna Grabowska, Małgorzata Janaszek, Agnieszka Karolczuk, Warszawa 2015.

Wyznaczniki sukcesu nauczyciela i ucznia w glottodydaktyce, red. Beata Karpeta-Peć, Radosław Kucharczyk, Maciej Smuk, Marta Torenc, Warszawa 2014.

Zawadzka-Bartnik Elżbieta, Refleksje o sukcesie z glottodydaktyką w tle, [w:] Wyznaczniki sukcesu nauczyciela i ucznia w glottodydaktyce, red. Beata Karpeta-Peć, Radosław Kucharczyk, Maciej Smuk, Marta Torenc, Warszawa 2014, s. 11–25.

Akty prawne

Plan nauczania dla specjalności język niemiecki w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych, Zał. nr 3, Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej nr 26 z dnia 23 lipca 1990 r., Dz. Urzędowy MEN Nr 6; poz. 36.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 marca w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli, Dz. U. Nr 26, poz. 115.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1997 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli, Dz. U. Nr 104, poz. 664.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych, Dz. U. 2006 nr 128 poz. 897.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli. Dz. U. nr 50 z dn. 12.03.2009, poz. 400.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, Dz. U. z dn. 6.02.2012, poz. 131.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. z 2004 r. nr 256, poz. 674.

Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. Nr 202, poz. 1553.

Zarządzenie nr 26 Ministra Edukacji Narodowej z 23 lipca 1990 r. w sprawie planów i programów nauczania w nauczycielskim kolegium języków obcych, Dz. Urzędowy MEN Nr 6; poz. 36

Źródła internetowe

<http://www.goethe.de/lrn/prj/for/deindex.htm>, dostęp: 20.09.2015.

https://www.goethe.de/ins/pl/pl/spr/unt/for/gia/del.html?wt_sc=delfort_polska, dostęp: 20.09.2015.

<http://jows.pl>, dostęp: 15.09.2015.

<http://psnjin.home.pl>, <http://psnjin.org>, dostęp: 15.09.2015.